

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston (FSD) strategiasuunnitelma vuosille 2001-2003

Hyväksytty FSD:n valtakunnallisessa neuvottelukunnassa 13.1.2000 ja
johtokunnassa 7.2.2000.
(Tekninen päivitys 15.8.2001 / SB)

SISÄLLYS

1 TOIMINTA-AJATUS JA TEHTÄVÄT	3
2 LÄHTÖTILANNE KAUELLE 2001-2003	4
3 TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA STRATEGISET HANKKEET 2001-20035	
3.1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA SEN MUUTOKSET	5
3.2 FSD:N PÄÄTAVOITE STRATEGIAKAUELLE 2001-2003	5
3.3 PÄÄ- JA ALATAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN STRATEGIAKAUELLE	6
3.3.1 AINEISTOJEN HANKINTA, KUVAILU JA SAATAVUUS	6
3.3.2 MARKKINOINTI JA TIEDOTTAMINEN	6
3.3.3 YHTEISKUNTATIEEELLISTÄ MENETELMÄOPETUSTA TUKEVA VERKKOTIETOVARANTO	7
3.3.4 YHTEISKUNTATIEEELLISTÄ TUTKIMUSTA TUKEVA ALAKOHTAINEN WWW-TIETOVARANTO	7
3.4 KANSAINVÄLISTEN VERTAILUAINEISTOJEN KERUUN EDISTÄMINEN SUOMESSA	8
3.5 KVALITATIIVISTEN AINEISTOJEN KUVAUSTIETOKANNAN KEHITTÄMINEN	8
3.6 MONIKIELISEN TESAURUKSEN KEHITTÄMINEN	9
3.7 YHTEISTYÖ KOTIMAISTEN TUKIRESURSSIEN KANSSA	9
3.7.1 SUOMEN AKATEMIA	9
3.7.2 TIEEELLISET KIRJASTOT	10
3.7.3 ARKISTOLAITOS	10
3.7.4 OPETUSMINISTERIÖ	10
3.7.5 TAMPEREEN YLIOPISTON YHTEISKUNTATIEEELLINEN OSAAMINEN	11
3.8 KANSAINVÄLINEN TOIMINTA	11
4 HALLINTO JA TOIMINNALLISET RESURSSIT	12
4.1 HALLINTO	12
4.2 TOIMINNALLISET RESURSSIT	12
5 TULOSTAVOITTEET.....	14
5.1 AINEISTOJEN ARKISTOINTI JA KUVAILU: MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET	14
5.2 AINEISTOJEN KÄYTTÖ: MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET.....	14
5.3 LAADULLISET TAVOITTEET	15

1 TOIMINTA-AJATUS JA TEHTÄVÄT

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston toiminta-ajatus perustuu yksikölle määritettyihin valtakunnallisiin tehtäviin. Tampereen yliopiston johtosäännön mukaan FSD:n tehtävänä on:

- arkistoida yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen alalla kertyviä elektronisia tutkimusaineistoja sekä niihin liittyvää oheismateriaalia yhteistyössä aineistojen tuottajien ja käyttäjien kanssa,
- edistää valtakunnallisena palveluyksikkönä alansa elektronisten tutkimusaineistojen uudiskäyttöä tutkimuksessa ja opetuksessa sekä
- ylläpitää ja kehittää alaansa liittyvää tietopalvelutoimintaa.

Yksikön johtokunnan hyväksymän tehtäväkuvauksen nojalla tehtävät jakaantuvat perustehtäviin ja muihin tehtäviin seuraavasti:

FSD:n valtakunnallisia perustehtäviä ovat tutkimusaineistojen:

- hankkiminen arkistoitavaksi
- tarkistaminen, korjaaminen ja muokkaus arkistointia koskevien
- ohjeiden ja säännösten mukaisesti
- säilyttäminen ja käyttökunnon ylläpito
- sisällön, keruun ja aineistoihin liittyvien muiden ominaisuuksien kuvailu ja
- näitä koskevien tietojen siirtäminen aineistotietokantoihin sekä
- luovutus- ja käyttöehtojen yksilöinti ja valvonta
- aineistojen luovuttaminen ja niitä koskevien oheistietojen antaminen
- aineistoista tiedottaminen ja niiden markkinointi sekä
- aineistojen käyttöön liittyvä muu käyttäjäpalvelu

Perustehtäviensä ohella FSD voi:

- kehittää ja ylläpitää toimintaansa liittyviä muita tietokantapalveluja
- tehdä ehdotuksia tutkimusaineistojen dokumentointia koskeviksi
- kansallisiksi standardeiksi
- organisoida alaansa liittyvää tutkimusta ja opetusta sekä hankkia näille
- rahoitusta
- harjoittaa alaansa liittyvää julkaisutoimintaa sekä
- liittyy tehtäviinsä tarkoituksenmukaisiksi katsottuja muita toimintoja.

FSD toteuttaa tehtäviään tekemällä aktiivista yhteistyötä alan kansainvälisten ja muiden maiden kansallisten toimijoiden kanssa.

2 LÄHTÖTILANNE KAUDELLE 2001-2003

FSD:n ensimmäinen toimintavuosi kului lähinnä yksikön perusinfrastruktuurin rakentamiseen sekä aineistotietovarannon ja muiden yleisten toimintavalmiuksien luontiin. Vuoteen 2000 siirryttäessä yksiköllä oli käytössään muun muassa

- kansainvälisesti vakiintuva aineistokuvailuformaatti (DDI) mukaan lukien yksikön kehittämät kuvailustandardit
- alan uuteen eurooppalaiseen aineistotietokantaan osallistumisen edellyttämä aineistotietokantasovellus (NESSTAR)
- perustava, noin sadan arkistoidun kyselyaineiston aineistovaranto
- arkiston perustoimintojen kattavuutta ja saatavuutta tukeva WWW-sivusto (www.fsd.uta.fi) ja
- yksikön sisäistä toimintaa tukeva laaja-alainen INTRANET-sovellus.

Vuoden 2000 aikana yksikkö tehosti erityisesti aineistonhankintaa vahvistamalla kontaktipintojaan tiedeyhteisöön ja muihin aineistontuottajiin. Tähän sekä aineistojen muuhun parempaan saatavuuden liittyen aloitettiin muun muassa seuraavia, jäljempänä tarkemmin eriteltäviä hankkeita:

- yhteiskuntatieteellistä menetelmäopetusta tukevan verkkotietovarantohankkeen käynnistäminen
- yhteiskuntatieteellistä tutkimusta tukevan, tieteenala- ja tutkimusaluekohtaisen verkkotietovarantohankkeen käynnistäminen
- yksikön toiminta-alan laajimpien kansainvälisten vertailuaineistojen keruun edistäminen Suomessa (mm. European Social Survey, International Social Survey Programme)
- kvantitatiivisten aineistojen luovutus- /dokumentointihankkeiden jatkaminen tai aloittaminen alan keskeisten tiedontuottajien kanssa (mm. Tilastokeskus, yliopistolaitokset ja -tutkijat, mielipidetutkimuslaitokset, sektoritutkimuslaitokset)
- kvalitatiivisten aineistojen kuvaustietokannan kehittäminen sekä näiden aineistojen kuvailun aloittaminen arkistoimatta niitä FSD:hen (yhteistyö esim. SKS:n ja STAKESin kanssa)
- osallistuminen yksikön aineistotietokantasovellukseen liittyvän monikielisen tesaauruksen kehittämiseen
- yhteistyön kehittäminen muiden alan tieteellisten tukiresurssien kuten yliopistokirjastojen ja arkistolaitoksen kanssa

Kokonaisuudessaan vuoden 2000 toiminta tähtäsi yksikön palvelutarjonnan lisäämiseen ja palvelujen käytön tehostamiseen vahvistamalla käytännön yhteistyötä FSD:n ja eri alojen yliopistollisen tutkimus- ja opetushenkilöstön välillä. Aktiivisella yhteydenpidolla yliopistolaitoksiin, sektoritutkimuslaitoksiin sekä muihin alan keskeisiin tiedontuottajiin ja tukiorganisaatioihin edistetään aineiston hankintaa sekä luotiin yksikölle sen tavoitteiden toteutumisen edellyttämää toimintakulttuuria.

3 TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA STRATEGISET HANKKEET 2001-2003

3.1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA SEN MUUTOKSET

Kaudella 2001-2003 FSD toimii edelleen ympäristössä, jossa ajatus tutkimusaineistojen kansallisesta arkistoinnista ja olemassa olevien aineistojen aktiivisesta uudiskäytöstä ei ole vakiintunut.

Strategiakautta koskevat toimintaympäristön muutokset liittyvät kotimaassa erityisesti tietoyhteiskuntaelementtien vahvistumiseen tieteellisen tutkimuksen ja opetuksen tukivälineinä (vrt. Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia 2000-2004). Kotimaista toimintaympäristöä leimaa myös tutkimuksen kansainvälistyminen, mikä tulee ottaa huomioon FSD:n roolissa ulkomaisten aineistojen välittäjänä kotimaisille tutkijoille.

Kansainvälisen toimintaympäristön suurimmat muutokset liittyvät yleisten tietoyhteiskuntamuutosten ohella etenkin alan eurooppalaisessa yhteistyössä uuden aineistotietokantasovelluksen laajenevaan käyttöönottoon ja siitä seuraaviin yhteistyötarpeisiin. Lisäksi tietoarkistoihin kohdistuu muuallakin kuin Suomessa enenevässä määrin toiveita kvalitatiivisia aineistoja koskevien tietopalvelujen järjestämiseksi.

3.2 FSD:N PÄÄTAVOITE STRATEGIAKAUDELLE 2001-2003

Vuoden 2000 aikana alan keskeisille kotimaisille toimijoille esiteltiin vähintään laitoskohtaisesti FSD:n peruspalvelut sekä rohkaistiin niitä osallistumaan tähän kaikkia intressitahoja hyödyttävään tiedonhallinta- ja tietopalvelutoimintaan. Lisäksi jakson alkuun mennessä palvelujen keskeisten käyttäjäalojen kanssa on ryhdytty käytännölliseen yhteistyöhön erilaisten sähköisten aineistojen tallentamiseksi niille tarkoituksenmukaisiin tietovarantoihin.

Tulossopimuskauden 2001-2003 toiminnan päätavoitteena on vakiinnuttaa FSD:n peruspalvelujen käyttö luontevaksi osaksi alan kotimaisen ja kansainvälisen tiedeyhteisön toimintaa. Tähän sisältyy aineistojen luovuttaminen arkistoitavaksi, arkistoitujen aineistojen hyödyntäminen tutkimuksessa ja opetuksessa sekä FSD:n tarjoamien muiden tietopalvelujen aktiivikäyttö.

Tietoarkisto on Tampereen yliopiston valtakunnallinen tehtävä. FSD pyrkii tukemaan toiminnallaan yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ja opetuksen integroitumista hyvin toimivaksi osaksi ns. virtuaaliyliopistoa, joka on kauden kansallisen kehittämispolitiikan kärkihanke.

Kotimaisessa toiminnassa FSD pyrkii päätavoitteeseensa jatkamalla edellä listattuja hankkeita sekä kehittämällä yksikön perusinfrastruktuuria.

3.3 PÄÄ- JA ALATAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN STRATEGIAKAUDELLE

3.3.1 Aineistojen hankinta, kuvailu ja saatavuus

Aineistojen arkistointia ja kuvailua edistetään aktiivisella ja keinovalikoimaltaan monipuolisella yhteydenpidolla, joka tähtää yksikön aineistotietovarannon kasvuun. Kvantitatiivisten aineistojen luovutus- ja dokumentointihankkeita jatketaan ja aloitetaan alan keskeisten tiedontuottajien kanssa. Painopisteinä ovat kansallisesti merkittävät aineistot, erityisesti Tilastokeskuksen, mielipidetutkimuslaitosten sekä yliopistollisten tutkimushankkeiden keräämä materiaali.

Arkistointi- ja kuvailustrategioita sopeutetaan edelleen erilaisiin aineistotyyppeihin ja aineistojen luovuttajien intresseihin. FSD tavoittelee data-aineistojen vastaanottamista (arkistointia tietoarkistoon) mutta yksikkö voi myös pelkästään kuvailla muualla säilytettäviä aineistoja. Kvalitatiivisille aineistoille pyritään luomaan oma XML-pohjainen kuvailuformaatti kansainvälisenä yhteistyönä. Lisäksi FSD jatkaa vuonna 2000 toteutettavan oman kvalitatiivisten aineistojen tietokannan kehittämistä.

3.3.2 Markkinointi ja tiedottaminen

Yksikön julkaisuutoimintaa ja markkinointia tehostetaan nimenomaan aineiston arkistointia ja uudiskäyttöä silmällä pitäen. Yleensä ottaen tiedottaminen niveltyy luontevaksi osaksi kaikkea yksikön ulkoista toimintaa. Yksikkö tiedottaa toiminnastaan ainakin seuraavilla areenoilla:

- oma WWW-sivusto ja sen tarjoaminen linkiksi eri sivustoille
- henkilökohtainen yhteydenpito keskeisiin aineistonluovuttaja- ja yhteistyötahoihin
- laitos- ja yksikkövierailut
- omien seminaarien järjestäminen
- FSD:n aineistotietokantojen integrointi osaksi yliopistollista menetelmäopetusta ja yliopistollisia tutkimustietovarantoja
- omat painetut esitteet ja julkaisut
- artikkelit ja jutut tieteellisiin aikakauslehtiin sekä kirjasto- ja arkistoalan julkaisuihin
- ilmoittelu painetuissa ja sähköisissä julkaisuissa
- tiedottaminen tieteellisillä päivillä
- aineistojen kuvailu tieteellisten kirjastojen tietokantoihin
- aineistojen kuvailu Internetin hakurobottien tavoittamalla metadatatalla
- erilaisten pienten markkinointituotteiden (liikelahjojen) hyödyntäminen
- osallistuminen alan kansainvälisiin tiedotushankkeisiin
- esitelmät kansainvälisissä ja kotimaissa seminaareissa ja kokouksissa

Strategiakaudella panostetaan erityisesti henkilökohtaiseen yhteydenpitoon. Lisäksi pyritään painottamaan välillistä tiedottamista FSD:n palveluista; tietoarkiston toimintaan liittyviä aihealueita on suositeltavaa käsitellä entistä useammin esimerkiksi

kirjasto-, arkisto- ja tietopalvelualan seminaareissa yms. Kauden aikana arvioidaan jatkuvasti eri markkinointikeinojen vaikuttavuutta ja suunnataan toimintaa tehokkaisiin keinoihin. Lisäksi kauden aikana voidaan toteuttaa kyselytutkimus FSD:n palvelujen saatavuudesta ja tunnettuudesta.

3.3.3 Yhteiskuntatieteellistä menetelmäopetusta tukeva verkkotietovaranto

Yhteiskuntatieteellistä menetelmäopetusta antavien tahojen kanssa jatketaan valtakunnallisen verkkotietovarannon kehittämistä. Hanke tukee etenkin alan kvantitatiivisten tutkimusaineistojen esillä pitoa ja käyttöä yliopisto-opetuksessa. Tätä kautta FSD:n aineistot tulevat luontevaksi osaksi yhteiskuntatieteellistä opetusta, mikä tukee niiden hyödyntämistä esimerkiksi opinnäytteissä. Ajan mittaan yhteistoiminta menetelmäopetuksen alueella on myös tärkeä väylä aineistojen arkistoinnille suotuisten asenteiden leviämiseksi. Uuden tietovarannon kehittäminen pyritään kytkemään valtakunnalliseen virtuaaliyliopistohankkeeseen.

3.3.4 Yhteiskuntatieteellistä tutkimusta tukeva alakohtainen WWW-tietovaranto

FSD jatkaa vuonna 2000 käynnistynyttä hanketta, joka tähtää alakohtaisten yhteiskuntatieteellisten verkkotietovarantojen kehittämiseen tutkijoiden valtakunnallisena yhteistyönä. Tietovarantoja kehittävät alakohtaiset valtakunnalliset asiantuntijaryhmät, ja FSD:n aineistot ovat vain osa niiden tietosisällöstä.

FSD:n rooli hankkeessa on koordinoiva, minkä lisäksi se voi osallistua tietovarantojen tekniseen ylläpitoon. Projektikonaisuus toimii yhteistyössä virtuaalikirjastohankkeiden kanssa. Tarkoitus on vähentää saman alan eri ainelaitosten päällekkäistä työtä WWW-sivustojen laatisemisessa sekä kehittää toimivat, alakohtaiset ja valtakunnalliset sivustot voimavaroja keskittämällä.

Hankkeen taustalla on tietoisuus siitä, että FSD:n tarjoamien elektronisten aineistojen ohella on myös monia muita yhteiskuntatieteellisesti kiinnostavia elektronisia asiakirjoja ja tietolähteitä, jotka olisi tarkoituksenmukaista saattaa nykyistä systematisemmin tutkimuksen ja opetuksen käyttöön Internetin välityksellä. Käytännössä tämä tarkoittaa olemassa olevien verkkotietolähteiden- ja linkkien tehokasta järjestämistä tai sen varmistamista, että tietyt eri tutkimusaloille olennaiset elektroniset dokumentit saatetaan järjestelmällisen arkistoinnin piiriin ja helposti saataville. Kyse saattaa olla myös joidenkin keskeisten painettujen asiakirjojen digitoimisesta jne.

Tarve tällaisiin alakohtaisiin WWW-tietovarantoihin on ilmeinen, mutta käytännössä niiden luontiin, ylläpitoon ja kehittämiseen ei yleensä ole resursseja ainakaan yksittäisillä laitoksilla. Siksi FSD on käynnistämässä valtakunnallista WWW-tietovarantohanketta, jonka tavoitteena on edistää erilaisten elektronisten tutkimusaineistojen ja tietolähteiden saatavuutta yhteiskuntatieteelliseen tutkimus- ja opetuskäyttöön. Samalla FSD toivoo luovansa toimivan yhteyshenkilöverkoston omien aineistojensa tärkeimpien käyttäjätahojen kanssa. Tämäkin hanke pyritään integroimaan virtuaaliyliopistohankkeeseen.

3.4 KANSAINVÄLISTEN VERTAILUAINEISTOJEN KERUUN EDISTÄMINEN SUOMESSA

Monet FSD:n ulkomaiset partnerit osallistuvat empiirisen sosiaalitutkimuksen alalle vakiintuneisiin kansainvälisiin vertailututkimushankkeisiin joko aineistojen arkistoina tai joskus myös aineistonkeruusta vastuullisina tahoina. Kansainväliset vertailuaineistot kuten Eurobarometrit, World Values Survey ja International Social Survey Programme -aineistot (ISSP) ovat yleisimmin tietoarkistoista kysytyjä aineistoja, koska vuosittain tai harvemmin toistettuina ne tarjoavat maakohtaisen vertailun lisäksi mahdollisuuden aikasarjatarkasteluihin.

Vuosina 1999-2000 FSD painotti toiminnassaan näiden kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävien tutkimusaineistojen saatavuuden edistämistä. Yksikkö oli vuonna 1999 mukana kokoamassa tutkijoita ja hankkimassa rahoitusta alan uuteen eurooppalaiseen kärkihankkeeseen (European Social Survey / ESS), joka alkaa vuoden 2001 aikana. FSD toimii strategiakaudella ESS:n suomalaisena arkisto-osapuolena koordinoiden suomalaistutkijoiden osallistumista hankkeeseen.

ESS:n lisäksi FSD oli vuonna 2000 mukana käynnistämässä Suomen osallistumista ISSP-ohjelmaan. FSD koordinoi hankkeeseen osallistumista. Muut kansalliset vastuuorganisaatiot ovat Tilastokeskus ja Tampereen yliopiston Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Hankkeelle kootaan tutkijapoolia vuosittaisten teemojen mukaan ja kansallinen osallistuminen ISSP-ohjelmaan pyritään vakiinnuttamaan kaudella 2001-2003.

FSD rahoitti ISSP:n vuoden 2000 aineistonkeruuta vuoden 1999 toiminnan palkkakustannuksista kertynein tilapäisin säästövaroin.

Kaudella 2001-2003 FSD pyrkii yhä edistämään vakinaisen infrastruktuuriratkaisun löytymistä Suomen kansalliselle osallistumiselle ESS:n, ISSP:n ja World Values Surveyn kaltaisiin pitkäkestoisiiin kansainvälisiin tutkimushankkeisiin. Yksi mahdollinen ratkaisu olisi erillisen, alan kansainvälisiin tutkimustarkoituksiin kohdenetun infrastruktuurirahoituksen luominen jonkin soveltuvan rahoittajatahon budjettiin.

3.5 KVALITATIIVISTEN AINEISTOJEN KUVAUSTIETOKANNAN KEHITTÄMINEN

FSD loi kvalitatiivisten aineistojen kuvailua varten alustavan tietokannan vuonna 2000. Yksikön edustaja on osallistunut vuodesta 2000 alkaen useisiin aiheita koskeviin kansainvälisiin seminaareihin toimien myös työryhmien vetäjänä.

FSD:n on tarkoituksenmukaista kehittää omaa kvalitatiivisten aineistojen tietokantaansa kaudella 2001-2003 osallistumalla aktiivisesti alan kansainväliseen yhteistyöhön. Toiminnan tavoitteeksi voidaan asettaa kansainvälisen XML-pohjaisen kuvailuformaatin luominen kvalitatiivisille aineistoille, koska sellainen puuttuu alalta.

Toiminnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota kvalitatiivisia aineistoja koskeviin tietosuojakysymyksiin kuten käyttö- ja luovutusehtoihin. FSD pyrkii yleisesti edistämään tietosuoja- ja tietoturvallisuuskysymysten hallintaa tieteellisessä tutkimuksessa ja opetuksessa.

3.6 MONIKIELISEN TESAURUKSEN KEHITTÄMINEN

FSD jatkaa kaudella 2001-2003 osallistumistaan eurooppalaisten data-arkistojen hankkeeseen, joka tähtää alan monikielisen tesaurun luontiin. Tesaurusta tarvitaan tutkimusaineistojen sisällönkuvailussa ja niitä koskevassa tiedonhaussa. Asia on ajankohtaistunut eurooppalaisten data-arkistojen siirtyessä käyttämään uutta yhteistä aineistotietokantasovellusta (NESSTAR), joka on tullut myös FSD:n kautta julkiseen käyttöön vuonna 2000.

Monikielinen sovellus tulee pohjautumaan brittien tietoarkiston (UK Data Archive) HASSET-tesaurukseen. Suomenkielistä käännöstä on perusteltua kehitellä kansallisesti, koska tarve monikieliseen tiedonhaakuun on ilmeinen ja suomi poikkeaa rakenteellisesti useimmista muista eurooppalaisista kielistä.

Monikielinen, suomen kielen sisältävä tesaurus merkitsisi sitä, että FSD voi kuvailla suomenkielisen aineiston myös englanniksi mahdollisimman tarkoituksemukaisella tavalla. Suomalainen tutkija voisi myös tehdä tiedonhaun FSD:n käyttämästä aineistotietokantasovelluksesta (NESSTAR) omalla äidinkielellään. Vastaavasti muiden maiden tutkijat löytäisivät tiedonhausta niitäkin suomalaisia aineistoja, joiden kuvaustietoja ei ole käännetty laajasti englanniksi.

Tesaurus-hanke pyritään toteuttamaan kauden 2001-2003 aikana.

3.7 YHTEISTYÖ KOTIMAISTEN TUKIRESURSSIEN KANSSA

3.7.1 Suomen Akatemia

FSD seuraa kaudella 2001-2003 sitä, kuinka hyvin Suomen Akatemian suositus luovuttaa SA:n rahoittamat tutkimusaineistot tietoarkistoon toimii käytännössä. Tietoarkisto ryhtyy tarvittaessa toimenpide-ehdotuksiin aineistonluovutuksen tehostamiseksi.

Muita yhteistyöalueita SA:n kanssa ovat ainakin Suomen kansallinen osallistuminen kansainvälisiin tutkimushankkeisiin sekä olemassa olevien aineistojen uudiskäyttöä ja aineistonkeruun päällekkäisyyksien välttämistä edistävä yhteistyö. FSD pyrkii myös tehokkaasti hyödyntämään SA:n tiedottamiskanavia, esimerkiksi artikkelitarjonnalla SA:n tiedotuslehteen.

3.7.2 Tieteelliset kirjastot

Yliopisto- ja tutkimuslaitoskirjastojen kanssa vakiinnutetaan yhteishenkilöjärjestelmä, kuvataan FSD:n aineistoja myös kirjastotietokantoihin sekä tuotetaan FSD:n toimintaa koskevaa oppimateriaalia kirjastohenkilökunnan tarjoamaan tiedonhankintataitojen ja aineistojen käytön opetukseen. FSD:n toimintaa pyritään muutoinkin yleisesti markkinoimaan tieteellisten kirjastojen välityksellä (esitteet jne.).

Tutkimusaineistoihin liittyvien julkaisujen tietojen liittämistä FSD:n aineistotietokantoihin selvitetään yhdessä kirjastolaitoksen kanssa. Virtuaalikirjastojen kanssa tehdään yhteistyötä erityisesti yhteiskuntatieteiden alakohtaisten verkkotietovarantojen kehittämisessä.

3.7.3 Arkistolaitos

FSD jatkaa yhteistyötä arkistolaitoksen kanssa esimerkiksi aineistonkuvailun, aineistojen arvonmäärityksen, tallenteiden pitkäaikaissäilytyksen ja tutkimusaineistojen arkistointiin ja uudiskäyttöön liittyvien tietosuojakysymysten alueilla. Kansallisarkisto muun muassa säilyttää varmuuskopioita FSD:n tiedostoista.

Lisäksi FSD ja arkistolaitos tehostavat tiedonvaihtoa alojensa tietojärjestelmistä ja teknisistä ratkaisuista. FSD tukee myös arkistoalan koulutusta toimimalla yhteistyössä Tampereen yliopistossa annettavan arkistoalan opetuksen kanssa. Tavoitteena on erityisesti data-arkistoinnin tarpeiden huomioon ottaminen alan koulutuksessa.

3.7.4 Opetusministeriö

FSD pyrkii tukemaan tarkoituksenmukaisella tavalla opetusministeriön toimeenpanemaa Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia 2000-2004 -ohjelmaa. OPM:ltä saamansa perusrahoituksensa ohella FSD hankkii ministeriöltä rahoitusta kaudelle 2001-2003 vuonna 2000 käynnistyviin hankkeisiin (menetelmäopetuksen valtakunnallinen verkkotietovaranto ja alakohtaiset tutkimustietovarannot).

FSD vahvistaa kontaktejaan ja luo yhteistyömalleja niihin OPM:n asiantuntija-elimiin, joiden tehtävänasettelu liittyy tietoarkiston toimenkuvaan. Tällaisia ovat ainakin

Opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietoyhteiskuntaneuvottelukunta (yleensä FSD:n aineisto- ja tietovarannot) sekä Tutkimuseettinen neuvottelukunta (aineistojen käyttöön ja säilyttämiseen liittyvät tietosuojanäkökohdat).

Tietoarkisto pyrkii myös hyödyntämään opetusministeriön omistaman Tieteellinen laskenta Oy:n (CSC) asiantuntemusta erityisesti verkkotietovaranto- ja tesaurusprojektissaan.

3.7.5 Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellinen osaaminen

Tietoarkisto jatkaa myös yhteistyötään Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisten laitosten kanssa, jotka toimivat joko yliopiston eri tiedekunnissa tai niistä erillisinä laitoksina (Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos). Yhteistyöllä on FSD:n kannalta ainakin seuraavia tavoitteita:

- mainittujen tahojen henkilöstön tieteenalakohtaisten kontaktiverkoston hyödyntäminen FSD:n aineistonhankinnassa ja aineistojen kuvailussa
- laitoksilla harjoitettavan metodologisen tutkimuksen ja opetuksen hyödyntäminen erityisesti FSD:n verkkotietovarantohankkeissa
- tieteen infrastuktuureja koskevan tutkimuksen hyödyntäminen FSD:n toiminnan kehittämisessä (esim. tieteentutkimus) sekä
- oikeustieteellisen asiantuntemuksen ja kontaktiverkoston hyödyntäminen tietoarkiston toimintaan liittyvän tietoturvallisuuden kehittämisessä.

Lisäksi FSD toimii yhteistyössä erityisesti TaY:n hypermedialaboratorion sekä tietotekniseen osaamiseen erikoistuneiden paikallisten yliopistotoimijoiden kanssa. Toimivan paikallisen yhteistyön luonnollisena tavoitteena on myös se, että tietoarkiston toiminta tukee mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla Tampereen yliopiston laajaa yhteiskuntatieteellistä tutkimusta ja opetusta.

3.8 KANSAINVÄLINEN TOIMINTA

Kansainvälisessä toiminnassaan FSD jatkaa tiivistä yhteydenpitoa alansa keskeisiin järjestöihin ja muihin ulkomaisiin toimijoihin. Yksikkö jatkaa ja pyrkii aloittamaan toimintaansa tukevia yhteistyöhankkeita vastaavien ulkomaisten toimijoiden kanssa.

Käytännössä yhteistyö liittyy enimmäkseen tietokantojen, niihin liittyvien sovellusten ja aineistojen kuvailustandardien kehittämiseen. Tämän yhteistyön kautta ulkomaiset aineistot tulevat mahdollisimman hyvin suomalaistutkijoiden saataville ja suomalaisaineistot kansainvälisen tutkimuksen ulottuville. Myös vuonna 2000 käynnistynyt FSD:n osallistuminen monikieliseen tesaarus-hankkeeseen -- ja sen jatkaminen kaudella 2001-2003 -- liittyy näihin tavoitteisiin.

Kansainväliseen yhteistoimintaan kuuluu myös edellä mainittu pyrkimys edistää Suomen kansallista osallistumista keskeisiin kansainvälisiin aineistonkeruu-hankkeisiin, jotka tuottavat FSD:n kautta kotimaiselle tiedeyhteisölle korkeatasoisia yhteiskuntatieteellisiä vertailuaineistoja. Tämän ohella FSD tarjoaa ulkomaisille tutkijoille mahdollisuuden tilapäiseen työskentelyyn tiloissaan. Toisaalta tietoarkisto markkinoi suomalaistutkijoille alansa ulkomaisten organisaatioiden tarjoamia jatkokoulutus- ja työskentelymahdollisuuksia.

FSD pyrkii järjestämään myös kaudella 2001-2003 ainakin alansa kansainvälisiä seminaareja (CESSDA, IASSIST). Vuoden 2000 syksyllä FSD järjesti yhteistyössä Viron tietoarkiston kanssa Tampereella CESSDA:n eksperttiseminaarin.

4 HALLINTO JA TOIMINNALLISET RESURSSIT

4.1 HALLINTO

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto on toiminut vuoden 1999 alusta lukien Tampereen yliopiston erillisenä laitoksena. Yksikön hallinnosta ovat vastanneet johtajan ohella johtokunta sekä valtakunnallinen neuvottelukunta. Kaikkien kolmen tehtäviä säännellään Tampereen yliopiston johtosäännössä yleisesti erillisiä laitoksia koskevissa kohdissa. Lisäksi valtakunnallisen neuvottelukunnan tehtävistä ja kokoonpanosta säädetään erityispykälissä seuraavasti:

43 a §

Yhteiskuntatieteellisessä tietoarkistossa on hallituksen asettama valtakunnallinen neuvottelukunta, jossa on yksikön johtajan lisäksi enintään 14 jäsentä.

Neuvottelukunnan jäsenet on valittava siten, että yhteiskuntatieteiden eri tutkimusalat ja opiskelijat tulevat edustetuiksi.

Hallitus määrää 1 momentissa tarkoitetun neuvottelukunnan puheenjohtajan.

43 b §

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston valtakunnallisen neuvottelukunnan tehtävänä on:

- 1) osallistua yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston strategiasuunnitteluun;
- 2) tehdä yhteiskuntatieteellistä tietoarkistointia koskevia aloitteita;
- 3) edistää yhteistyötä yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston ja sen käyttäjä- ja yhteistyötahojen kesken;
- 4) valita keskuudestaan neuvottelukunnan varapuheenjohtaja.

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston henkilökuntaan kuuluva ei voi tulla määrätyksi tai valituksi neuvottelukunnan puheenjohtajaksi tai varapuheenjohtajaksi.

Vuoden 2001 puolivälissä asetettujen FSD:n johtokunnan ja neuvottelukunnan kolmivuotiset toimikaudet ulottuvat tulossopimuskauden 2001-2003 yli päättyen heinäkuun lopussa 2004.

4.2 TOIMINNALLISET RESURSSIT

Opetusministeriö rahoittaa tietoarkiston toimintaa kuluvalle tulossopimuskaudella yksikölle hyväksytyyn budjettiesityksen mukaisesti. OPM:n vuosittainen perusrahoitus on suuruudeltaan kolme miljoonaa markkaa (3 000 000 mk), jonka tulee säilyä myös sopimuskauden 2001-2003 vuosittaisena perusrahoituksena.

OPM:n perusrahoituksen ohella yksikkö on saanut käynnistysvaiheen rahoitusta vuosien 1997-1999 aikana Tampereen yliopistolta, Tampereen kaupungilta sekä Pirkanmaan liitolta. Yliopiston vastaantulorahoituksen yhteismäärä oli vuoden 2000 lopussa n. 990 000 markkaa koostuen vastaantuloista suunnitteluvaiheen palkka- ja tilakustannuksissa (toimistosihteerin virka pysyvänä vastaantulona suunnitteluvaiheen alusta lukien sekä suunnitteluosihteerin neljän kuukauden palkka

vuonna 1998) sekä vastaantuloista tilakustannuksissa (2 x 240 000 mk vuosina 1999 ja 2000). Lisäksi Tampereen kaupunki myönsi vuosina 1999 ja 2000 tietoaarkiston käynnistämiseen tukea yhteensä 300 000 mk ja Pirkanmaan liitto 95 000 mk. Yhteenlaskettuna paikalliset vastaantulot kohosivat vuoden 2000 loppuun mennessä lähes 1,4 miljoonaan markkaan.

FSD on käynnistänyt vuonna 2000 useita hankkeita, joiden toteuttamiseen ja ylläpitoon haetaan kaudella 2001-2003 ulkopuolista rahoitusta. Mahdollisia rahoituslähteitä ovat ainakin Suomen Akatemia, eri EU-rahoituslähteet, sektoritutkimuslaitokset, opetusministeriön hankemäärärahat sekä muiden ministeriöiden rahoitus. Yksikön lisätyövoiman palkkauksessa hyödynnetään tehokkaasti harjoittelujaksoja ja erilaisia julkisen sektorin tukimuotoja.

Mahdollisuus tietoaarkiston perusrahoituksen lisäämiseen otetaan tarvittaessa esille kauden 2004-2006 tulossopimusneuvotteluissa.

5 TULOSTAVOITTEET

Tarkkojen vuosittaisen arvioiden sijaan tietoarkiston tulostavoitteissa on tarkoituksemukaista painottaa kolmen vuoden kokonaistavoitteita. Tällöin tulossopimuskauden loppuajankohta on samalla FSD:n ensimmäisen viisivuotiskauden päätepiste.

5.1 AINEISTOJEN ARKISTOINTI JA KUVAILU: MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET

FSD pyrkii arkistoimaan vähintään 600 Suomessa kerättyä kvantitatiivista tutkimusaineistoa vuoden 2003 loppuun mennessä. Ensimmäisen toimintavuoden kuluessa aineistoja oli arkistoitu noin sata kappaletta, joskin niistä useimmat on saatu arkistoitavaksi ulkomaisten tietoarkistojen kautta. Vuosien 2000 ja 2001 karkeiksi tulostavoitteiksi voidaan asettaa vuosittain 150 aineistoa, jonka jälkeen vuosittaiseksi keskimääräistavoitteeksi voidaan asettaa sata arkistoitua aineistoa.

Lähes sama määrä voidaan asettaa tavoitteeksi niille FSD:n tietokantoihin kuvattaville tutkimusaineistoille, joita tullaan säilyttämään muualla kuin tietoarkistossa. Tältä osin vuosien 1999-2003 kokonaistavoitteeksi voidaan asettaa yhteensä 500 aineistoa, siis keskimäärin sata aineistoa vuodessa. Näin ollen FSD:n tietokannoissa kuvattujen aineistojen kokonaismäärätavoite kauden 2001-2003 lopussa on yli tuhat (1100) aineistoa.

5.2 AINEISTOJEN KÄYTTÖ: MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET

Ulkomaisten data-arkistojen kokemukset ovat osoittaneet, että tietoarkistojen aineistojen käyttöaste nousee vähitellen aineistovarannon kasvun ja arkistoitujen aineistojen käyttökulttuurin lisääntymisen myötä. Esimerkiksi Suomen tietoarkiston kanssa vastaavan suuruisen Ruotsin SSD:n toimintakertomukset osoittavat, että sen aineistonluovutuskerrat nousivat vuosittain toiselle sadalle vasta ensimmäisten viiden toimintavuoden jälkeen. Tämän jälkeen SSD on kyennyt nostamaan vuosittaisen aineistoluovutusten määrän jo noin viiteen sataan.

Aineistojen uudiskäyttöaste riippuu mitä suurimmassa määrin niiden markkinoinnista ja yleensä niiden käyttöä tukevien toimintaympäristöjen luonnista. Panostaessaan tähän toimintaan FSD voi ottaa tavoitteekseen reilusti kasvuhakuisen uudiskäyttötavoitteen, jonka lähtötason tulee kuitenkin olla realistinen. Ruotsin kokemusten nojalla vuoden 2000 lähtötavoitetasoksi voidaan asettaa sadan aineiston luovutus uudiskäyttöön. Luku sisältää aineistopyynnöissä yksilöidyt aineistot, ei niistä luvallisesti tuotettuja kopioita esimerkiksi opetuskäyttöön. Vuosittaiseksi kasvutavoitteeksi voidaan asettaa koko kaudelle 2001-2003 50 %, jolloin vuodelle 2003 tavoiteltu aineistojen luovutusmäärä olisi noin 340 aineistoa.

FSD pyrkii markkinoimaan erityisesti menetelmäopetuksen tietovarantoa ja tietokantapalvelujaan tutkijoille ja opettajille siten, että asetetut käyttötavoitteet saavutetaan.

5.3 LAADULLISET TAVOITTEET

Määrällisten tavoitteisiin nähden vähintään yhtä tärkeitä ovat toiminnan laadulliset tavoitteet. FSD panostaa kaudella 2001-2003 perustehtäviensä hyvään toteuttamiseen. Niistä tärkeimpiä ovat arkistoitujen aineistojen huolellinen säilytys, FSD:n toiminnan tietoturvallisuudesta huolehtiminen sekä aineistojen käyttökuntoisuuden tehokas ylläpito.

FSD pyrkii myös kauden 2001-2003 toiminnassaan siihen, että sen palvelut ovat mahdollisimman tasapuolisesti eri käyttäjäryhmien saatavilla riippumatta heidän toimipaikastaan ja tehtävistään akateemisessa tiedeyhteisössä. Tähän FSD pyrkii kehittämällä WWW-sivustojaan ja palvelujaan yhä käyttäjäystävällisempään suuntaan, säilyttämällä yksikön peruspalvelujen maksuttomuuden sekä takaamalla data-aineistojen ja niiden siirron formaatteihin riittävästi valinnanmahdollisuuksia.

Aineistoja tarkistaessaan FSD dokumentoi huolellisesti datoihin mahdollisesti tehdyt korjaukset ja muunnokset. Aineistojen kuvailussa FSD pyrkii tuottamaan kaikista vastaanottamistaan aineistoista muuttujatasoisen informaation Internetiin.

Aineistojen luotettava ja monipuolinen kuvailu edellyttää hyvää yhteistyötä aineistojen arkistoon luovuttajien kanssa sekä tietoarkiston henkilökunnalta riittävää perehtyneisyyttä alalla kehittyviin tallennus- ja kuvailuformaatteihin. Alan asiantuntemuksen kehittäminen edellyttää ennen kaikkea myös aktiivista osallistumista tietoarkistojen kansainväliseen yhteistyöhön, jota FSD tulee jatkamaan kaudella 2001-2003.